

LAPSZEMLE

A Magyar Pszichológiai Szemle 1935. VIII. évf. 1—2. számában a neveléstudományt közelebbről is érdeklő tanulmányok a következők: *Focher László*: Stekel, Adler, Jung és Frank lélektana, *Vértess O. József*: Milieu és gyermeki lélek. (Egy új milieupszichológia vázlata), *Somogyi József*: A fajpszichológia jelen állása, *Jablonszky Albin*: Az ifjúság jellemének fejlődését irányító lelki momentumokról, végül *Boda István*: Tervezet az érettségi vizsgálatokhoz kapcsolódó válogató értelmiségvizsgálat és a középiskolai növendékekről vezetendő személyi megfigyelő napló tárgyában.

Focher László tanulmányában a Freud-i pszichoanalitikus tan továbbfejlesztőivel foglalkozik, bemutatva a különböző szerzőknél a Freudéval megegyező és Freud tanításától eltérő eszméket. Freud a pszichoneurózisok okát legtöbbször a nemiozstón kielégítetlenségében találja meg. Vele szemben Stekel azt hangsúlyozza, hogy *mindenfajta elfojtott bűntudatnak* pszichoneurózis keltő hatása van, tehát nem csupán a szexuális természetűeknek. Stekel a teljes elfojtást ártalmatlannak tartja és kiemeli, hogy a pszichoanalitikus gyógyomódnál ezeknek újra való való felkeltése „műhiba”. Csak a sikertelenül elfojtott emlékeknek van pszichoneurotikus hatásuk. — Adler eleinte minden, később pedig a „legtöbb” lelki válságot pszichoneurotikus eredetűnek tartja. A pszichoneurózis gyökerét a gyermekkorban találjuk meg, amit a környezet kedvezőtlen hatásai még inkább fokoznak. Kiindulópontját az „egyén önbizalmát letörő helyzetek” szolgáltatják. Az egyén önbizalma elvesztése miatt túlkompenzációra törekszik, amelynek rendkívül sokféle módja ismeretes. A szerző részletesebben ismerteti a mostoha gyermek helyzetét, majd felsorolja a különböző kedvezőtlen hatásokat, melyek mind pszichoneurózisra vezethetnek. Kiemeli, hogy Adler elméletének ez a legértékesebb része. — Jung a pszichoneurózisok szerkezetét vizsgálva, rámutat, hogy azok fajtáját az egyén lelkialkata határozza meg. — A szerző szerint Frank elmélete inkább a szakembereknek ajánl gyógyító eljárást. — *Vértess* a milieu-egyén problémát új megvilágításban tárja elénk: különböztet szubjektív és objektív milieu között, az előbbi az egyén milieualkotása az objektív képről, ez tehát az objektív milieunek az egyénben való visszatükröződése, — az utóbbi pedig a reális külső valóság az emberi, természeti és kulturális adottságaival. Az egyén szempontjából a kettő közül a szubjektív milieuetület a vezető. V. élesen elválasztja a szubjektív milieuetület fogalmát a lelkiélet, tudat, érdeklődés, vagy emlékezet fogalmától. A szubjektív milieuetület elemeit az intenzitás nélküli másodlagos képzetek alkotják, melyek a tudatosság rétege alatt helyeződnek el s amelyeknek legfőbb jellemzője a passzivitás. A milieuetületnek mégis van bizonyos aktivitása, helyesebben passzivitása aktív módon hat a lélekre. Ezt az aktivitást a szerző a katalitikus szerepben találja meg. A katalizátor a lelki folyamatokat minőségileg befolyásolja. A külvilágot ezen pszichikai katalizátoron át ismerjük meg. — Mivel a szubjektív milieuetület mindig az egyéntől függ, V. szükségesnek látja különböztetni normális és abnormis milieualkotás között, A rendellenes lélek rendellenesen, az ő sajátos lelki strukturájának megfelelő módon dolgozza fel az adott milieut. A mi-

lieualkotás abnormitását: a lelki, testi és érzékszervi rendellenességek határozzák meg. — A szerző finom érzékkel rámutat arra is, hogy minden egyén számára létezik normális és abnormális milieu. A kétféle milieu különböző vonatkozásba léphet az egyéni milievetülettel és az eredményezi az adequát és inadequát milieuetületet. — Az objektív milieu három tényezőből tevődik össze: a természet, a kultúra és az ember. A szerző részletesen ismerteti az objektív milieu mindhárom tényezőjét, mindenütt hangsúlyozva, azokat a mozzanatokat, melyek az egyén lelki struktúráját valamilyen mértékben megváltoztatják. — Igen érdekes része tanulmányának a kulturális milieu tárgyalása. Egyenként sorra veszi a városi és falusi gyermek, a munkásgyermek milieujét, majd az elszigetelt milieut, mindenütt rámutatva azokra a sajátos lelki elváltozásokra, melyeket a környezet különböző volta okoz. Pedagógiai szempontból nagyfontosságúak azok a megállapításai, melyek a milieunek az emlékezetre való hatásával foglalkoznak. — A pedagógusokat leginkább érdeklő rész az emberi milieu. V. itt külön tárgyalja a családot és iskolát, mint objektív milieut s ezen belül részben a szülői kinstelláció, részben a gyermek különböző családi állásából származó lelki elváltozásokat (egyetlen, mosthagyermek, stb.). — Nem ismertetjük itt a milieutípusokra, a milieukutatás feladatára és módszerére vonatkozó elemzéseket, csak azt szeretnénk még hangsúlyozni, hogy a gyermeki lélek ilyenirányú ismerete még jobban elősegíti az iskolai növendékek részéről is várvavárt megértést.

-- *Somogyi* az egyes fajelméletek történeti áttekintését adja, kezdve Gobineau tisztán intuítiív alapon megírt dilettáns munkáján, aki sok tévedése mellett is helyesen ismerte fel, hogy az egyes fajok testi-lelki tekintetben egymástól lényegesen különböznek. Röviden *Ottó, Vacher de Lapouge* stb. munkáin keresztül a különböző rokon tudományágak felhasználásával a mai fajpszichológiáig. Bemutatja az egyes módszereket, melyek a vizsgálgó egyén részéről kellő elfogulatlansággal és előítélet nélkül alkalmazva értékes eredményekre vezethetnek. Igen érdekesek a fajkeveredésre és a fajnemesítésre vonatkozó gondolatai. A fajkeveredés degeneráló hatásával szemben rámutat arra, hogy „két, egyaránt csupán más irányban tehetséges, szellemileg értékes faj válogatás nélküli keveredése legalábbis nem veszélyes“. Az utód értékét *nem a faji hovatarozás, hanem az elődök egyéni értéke* határozza meg. — A pedagógusok körében legnagyobb visszhangra talán *Jablonszky* tanulmánya fog találni, mely valóban aktuális problémát tárgyal. A jellem definíciója után bemutatja azokat az endogén és exogén momentumokat, melyek a jellem alakításában legnagyobb jelentőséggel bírnak. Érdekes rokonságot talál a Kretschmer-féle skizoid lelkiakat és pubertáskori lelkiakat között, amelynek tökéletes ismerete a nevelői munkát megkönnyíti. Rövid szakszerűséggel ismerteti az ifjú lelki struktúráját és jellemző viselkedés módjait. Kiemeli Freud és Adler elméletéből azokat az idevonatkozó tételeket, melyek a nevelő számára is értékesek. A jellemalakításban a legfontosabb endogén faktor a skizoid krízis, amely a jellemben nagy változásokat, eltolódásokat eredményez. Az exogén faktorok közül: a családi, vagy idegen milieu, a foglalkozás (mint hivatás) és a vallás a leghathatósabb jellemfejlesztő eszközök. Tanulmánya eredményeképpen röviden összegezi a nevelés feladatát, rámu-

tat arra is, hogy az ifjúkori lelki kisiklások okait és mechanizmusát csak akkor értjük meg, ha nemcsak a normális, hanem az abnormis lelkiakat ismeretével is rendelkezünk. — *Boda* tanulmányát teljes egészében el kell olvasnia minden pedagógusnak, aki a szelekció kérdésével foglalkozik. E tanulmány alapelvei nagy haladást jelentenek a régebbi szelekciós elméletekkel szemben. Ad egy személyiségi (jellem-) lapot is, mely karakterológiai hasznosíthatóságával tűnik ki.

Békési Gizella.

Pedagógiai Szeminárium. f. évi októberi számának első cikke *Imre Sándor dr.*-nak, a Fővárosi Pedagógiai Szemináriumban *A nevelés mai kérdései* c. előadásorozatának bevezetőjét közli.

Jankovits Miklós dr.: *Ausztria népoktatásának fejlődése a világháború óta* címmel írt nagyobb tanulmányt. Kifejti, hogy Ausztria oktatásügyében négy periódust kell megkülönböztetnünk. Az első szakasz az 1869. első népoktatási törvény megalkotásától az 1883. újabb törvény életbeléptéig, a második 1883-tól Ausztria összeomlásáig, 1918-ig, a harmadik szakasz 1918-tól 1933-ig, a negyedik 1933-tól napjainkig tart. Ezek közül a harmadik és negyedik szakasz vetett fel, a régi Herbert pedagógián felépült iskolarendszerrel szemben sok figyelemreméltó pedagógiai újítást. A harmadik szakasz reformjai akkor kezdődnek meg, amikor bizonyossá vált a szomorú tény, hogy a hírhedt Saint-Germaine-i szerződés a régi 300.000 km² kiterjedésű és 24 millió lakosú nagy osztrák császárságból egy 84.000 km² terjedelmű és 6¹/₅ millió lakost számláló kis köztársaságot formált. Az új állam helyzete és feladatai, a forrongó, nyugtalan, nehéz élet politikai és gazdasági kérdései az oktatás és nevelés kérdéseit is kétségtelenül közelről érintették. Reformok után reformok jöttek, melyek az 1920. évi kísérleti tanterv után végre is az 1926. évi végleges tantervhez vezettek. — Az új tanterv alapelvei több modern pedagógiai és módszertani kérdést juttattak érvényre. Így hangsúlyozták a *helyhez való kötöttség elvét*, mely lényegében a szülőföldismertetés és helytörténet tanítását jelenti. A tanításban érvényesíteni kívánja az *összpontosító tanítás* elvét (Gesamtunterricht), mely a tantárgyi széttagolással szemben a művelődési anyagok természetes, életszerű összefüggések szerint való tárgyalását írja elő. Nagy súlyt helyez arra, hogy a tanulók *önálló cselekvő munkálkodásai* a munka erkölcsi és szellemi művelő értékének figyelembevételével a tanításban kifejezetten biztosíthatóak, úgy azonban, hogy a feldolgozás, közlés és tervszerű gyakorlás *tényleg a tanítás eredményességéhez is vezessen*. Végül hangsúlyozza, hogy *a tanulók egyéniségének és fejlődésének figyelembevétele* mint fontos pedagógiai-élelteni elv jusson érvényre.

Ebben az időben szervezik meg a régi osztrák polgári iskola (Bürger-schule) utódját, a Hauptschulét, melynek új szervezete és tanterve inkább középiskolai jelleget mutat és kisebb helyeken a gyakorlati életre nevelő programja mellett azt a célt szolgálja, hogy főleg a tehetségesebb tanulók minden különösebb nehézség nélkül a középiskolákba is átléphessenek. — Amint látjuk, az osztrák oktatásügynek ez a harmadik szakasza az iskolák életében sok értékes pedagógiai gondolatot juttatott érvényre. Kár, hogy a forrongó politikai élet az iskolák életébe is sok szenvedélyt és nyugtalanságot vitt be.